

Ольга Ковалевська (м. Київ)

доктор історичних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу спеціальних галузей
історичної науки та електронних інформаційних ресурсів

Інституту історії України НАН України

E-mail: o_kovalevska2013@ukr.net

ORCID : <https://orcid.org/0000-0003-4857-3388>

НА СЛУЖБІ УКРАЇНИ: РОЛАНД ФРАНКО (до річниці з дня смерті Роланда Тарасовича Франка)

У березні 2022 року мало би виповнитися 90 років з дня народження онука Івана Франка – Роланда Тарасовича. Він пішов з життя 11 серпня 2021 року. Відзначення першої річниці з дня його смерті відбулося у надзвичайних умовах відкритої агресії Росії проти України і стало приводом згадати добрими словами людину, яка все своє життя присвятила служінню Україні.

Він був не лише нащадком славетного роду, але сам багато чого досягнув у житті, ставши відомим вченим, дипломатом, громадським діячем, популяризатором творчості свого діда, Почесним доктором Дрогобицького університету ім. І. Франка, Головою правління Міжнародного Фонду Івана Франка. Протягом 2008–2017 років він був членом правління Національної спілки краєзнавців України. У 2015 році став Лауреатом Премії імені академіка Петра Тронька.

11 серпня 2022 року в Музеї видатних діячів української культури¹ відбувся вечір пам'яті Роланда Тарасовича Франка та презентація збірки спогадів про нього, підготовленої Ольгою Нижник та Ігорем Курусом². Спеціально до цього заходу Міжнародним фондом Івана Франка та згаданим музеєм була підготовлена унікальна виставка «Роланд Франко. Онук Каменяра», на якій було представлено документи та речі Роланда Тарасовича з його колишнього особистого архіву.

За задумом кураторів виставки, всі експонати мали послідовно розповідати про дитинство та роки навчання Роланда Франка, про вимушений переїзд родини до Києва, про непросте життя під наглядом МДБ (пізніше – КДБ), про роки, присвячені науці, про дипломатичну службу, спроби зайнятися політикою, і, нарешті, про зусилля, докладені до популяризації творчості Івана Франка серед сучасної української молоді та висвітленню його зв'язків з Києвом.

Яким же постав Роланд Франко в світлі експонатів виставки та зі сторінок спогадів про нього?

Про факт народження (28 березня 1932 року) та хрещення Роланда-Олександра Франка у Львові свідчить копія метричного запису № 91. З цього ж документу

ДЕПАРТАМЕНТ
Культури КМДА

Музей Лесі Українки

Міжнародний Фонд Івана Франка
Афіша виставки

¹ Повна назва закладу Музеї видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панааса Саксаганського, Михайла Старицького.

² Спогади про Роланда Франка / Упоряд. О. Нижник, І. Курус. Дрогобич: Посвіт, 2022. 144 с.: іл.

стає відомим, що хрещеними батьками хлопця стали правник Петро Сосенко та дружина його рідного дядька Петра – Ольга-Марія Франко з Білевичів. Роланд був наймолодшою дитиною в родині Тараса і Катерини Франків. З дитинства захоплювався спортом, виявляв неабиякі здібності до гуманітарних наук, мав добрі знання з природничих дисциплін. Навчався в початковій школі в Станіславі (нині – Івано-Франківськ) (про це свідчить представлений на виставці фрагмент автобіографії), потім – у Львівській середній школі № 49 (свідченням цих фактів з біографії Роланда Тарасовича є його учнівські квитки), по закінченні якої вступив до Львівської політехніки (тут варто звернутися до атестату зрілості та рядків автобіографії). 1950 року Тараса Франка з сім'єю примусово переселили до Києва³, де він розпочав свою працю в Інституті літератури АН УРСР. Одразу після переїзду в столицю родина опинилась під постійним негласним наглядом радянських спецслужб. Не минули вони увагою і Роланда Франка, який на той час вже був студентом гірничого факультету Київського політехнічного інституту.

У 1951 р. його звинуватили у причетності до підпільної націоналістичної організації. Пізніше виявилось, що ця структура була створена самими працівниками МДБ/КДБ з метою виявлення настроїв молоді на Західній Україні⁴. Щодо участі онука Івана Франка у цій організації йшлося в одному з документів МДБ: «Сын Тараса – Франко Роланд, студент Политехнического института, является участником молодежной террористической организации «Кровь Украины», ликвидированной в марте сего года УМГБ Львовской области». На щастя, онуку Каменяря (велику роль у цьому відіграло ім'я славетного діда) вдалося оминати арешту, але не пильної уваги агентів МДБ/КДБ. Один з таких випадків, який мав місце у переддень смерті Йосипа Сталіна, був яскраво описаний у спогадах друга юності Роланда Тарасовича – Валерія Донченка⁵.

Закінчивши в червні 1954 року Київський політехнічний інститут (тут варто звернути увагу на оригінал диплому про вищу освіту, представлений на виставці), Роланд Тарасович розпочав свою працю у Міністерстві паливної

промисловості УРСР. Яскравою ілюстрацією років навчання, виробничих практик та початку трудової діяльності служить цікаве фото, на якому Франко сфотографований перед входом до шахти в місті Мукачевому. Специфікою його фаху гірничого інженера також пояснювалися поїздки до шахт міста Сталіно (нині – Донецьк).

У 1967 році Роланд захистив кандидатську дисертацію на тему «Дистанційне зривання зарядів на відкритих гірничих розробках при видобуванні бурого вугілля відкритим способом», про це свідчить представлений на виставці диплом від 23 березня 1967 року. Цікаво, що рішення про присудження здобувачу наукового ступеня було ухвалено радою Криворізького гірськорудного інституту. Ставши науковцем, Роланд Тарасович понад 30 років пропрацював у Київському інституті автоматики, про що свідчить службове посвідчення і спогади його колег. Протягом 1975–1978 років він очолював Всесоюзний науково-дослідний інститут аналітичного приладобудування.

Після проголошення незалежності України Роланда Франка 1993 року призначили радником з питань науки в Посольстві України у Великій Британії. На цій посаді він перебував до 1996 року. Дві останні вітрини тематичної виставки містять чимало експонатів цього періоду життя дипломата, згодом передані ним до музею. Найбільш цікавими є документи та фотографії, які розповідають про роль Роланда Франка у справі передачі Україні від уряду Великобританії науково-дослідної станції «Фарадей» в Антарктиці (нині – «Академік Вернадський»).

Науково-дослідна станція «Фарадей»

³ Доля нащадків: маловідоме про родину Івана Франка. Матеріал зі статті Романа Горака // Спогади про Роланда Франка / Упоряд. О. Нижник, І. Курус. Дрогобич: Посвіт, 2022. С. 25–30.

⁴ Донченко В. Життя Роланда Тарасовича у двох вимірах // Спогади про Роланда Франка / Упоряд. О. Нижник, І. Курус. Дрогобич: Посвіт, 2022. С. 68.

⁵ Донченко В. Життя Роланда Тарасовича у двох вимірах // Спогади про Роланда Франка / Упоряд. О. Нижник, І. Курус. Дрогобич: Посвіт, 2022. С. 69.

Разом зі станцією було передано всю апаратуру, пальне і право на частину корисних копалин континенту. Згідно договору передачі дослідної станції Україна також стала учасником усіх експериментів з водою шостого континенту. Під час першої експедиції 1995 року в Антарктиду її учасники назвали Роланда Тарасовича «хрещеним батьком української антарктичної станції» і на згадку про тогочасні події зробили унікальне фото, яке потім з відповідним підписом надіслали Франку. Нині ця світлина представлена в одній із вітрин виставки.

Після повернення до Києва, з 1997 року Роланд Франко працював заступником голови правління Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олесь Гончара, а з 2012 р. – виконувачем обов'язків голови Фонду. Одночасно протягом 1997–2001 рр. був віце-президентом, а потім завідувачем відділу міжнародних відносин Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Ю. Бугая.

Роланд Франко, як і його видатний дід, пробував себе в політиці. У 2006 році він балотувався у народні депутати України від Дрогобиччини. Свідченням цього факту його біографії є передвиборча листівка, представлена до уваги відвідувачів виставки. Ця спроба виявилася невдалою⁶. Однак ще у 1963 році Роланд Франко був депутатом ІХ-го скликання Київської міської Ради депутатів трудящих, а в 1969, 1971 та 1973 роках був обраний депутатом Шевченківської та Московської районних рад міста Києва, про що нагадують його депутатські квитки.

Передвиборча листівка

Протягом багатьох років Роланд Тарасович докладав чимало зусиль для популяризації життя і творчості свого діда. У 2015 році він став головою правління Міжнародного фонду Івана Франка, заснував Міжнародну премію

Візитівка

імені Івана Франка, яка вручається за вагомі здобутки та значні заслуги науковців у галузі україністики та соціально-гуманітарних наук. Про цей бік його діяльності розповідає ціла низка експонатів виставки, серед яких «Знак лауреата Міжнародної премії імені Івана Франка», яким нагороджують переможців конкурсу. У 2016 році за ініціативи Роланда Франка у Києві було відкрито квартиру-музей родини Івана Франка, яка міститься на Володимирській, 48а, а 2017 року – засновано Всеукраїнський учнівський літературно-митецький конкурс «Стежками Каменяра». Свідченням активної участі самого Роланда Тарасовича в роботі журі конкурсу та його спілкування з талановитою молоддю є світлини, на яких його можна побачити під час урочистостей з нагоди нагородження переможців.

Невтомним і наполегливим Роланд Тарасович був у справі створення ще одного музею, який поки постав у вигляді окремого відділу Музею видатних діячів української культури – «Іван Франко і Київ». Перші тимчасові виставки, присвячені його славетному дідові та його зв'язкам з Києвом, відбулись у залах музею, так само, як і святкування 80-річчя самого Роланда Тарасовича. Про ці події розповідають світлини з музейних фондів. Загалом про тривалі контакти та співпрацю Роланда Франка з Музеєм видатних діячів української культури докладніше можна дізнатися зі спогадів колишньої завідувачки науково-дослідного відділу «Музей “Іван Франко і Київ”», франкознавиці

⁶ Курус І. Мій шлях до Франка // Спогади про Роланда Франка / Упоряд. О. Нижник, І. Курус. Дрогобич: Посвіт, 2022. С. 60-61.

Лариси Каневської⁷ та теперішньої директорки «Українського Парнасу», історикині Ольги Гураль⁸.

11 серпня 2021 року Роланда Тарасовича не стало. Церемонія прощання відбулася 13 серпня 2021 року в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Похований останній носій славетного прізвища «Франко», згідно зі своїм заповітом, в одній могилі з батьками та дружиною (Аллою Петрівною Шморгуною) на Байковому кладовищі (ділянка № 1).

Після закриття виставки усі експонати повернуться до фондів згаданих музейних установ міста Києва.

Тетяна Ніколаєва (м. Київ),
кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри політичних
технологій ВНЗ КНЕУ
ім. Вадима Гетьмана
E-mail: n_t_m@ukr.net

Олександр Гончаров (м. Київ),
кандидат історичних наук, доцент кафедри
етнології та краєзнавства Київського
національного університету імені Тараса Шевченка,
голова Київської міської організації
Національної спілки краєзнавців України
E-mail: olexandr.goncharov@gmail.com

БАГАТОГРАННА ОСОБИСТІТЬ Сацький Павло Вікторович

22 червня 2022 року пішов з життя Павло Сацький український історик та правознавець, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри політичних технологій Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, директор музею університету, розробник освітньої програми «Право громадської і політичної діяльності», редактор фахового журналу «Історико-політичні студії», співзасновник Всеукраїнської молодіжної громадської організації «Український Молодіжний Авангард», голова осередку Національної спілки краєзнавців України у КНЕУ ім. Вадима Гетьмана.

Павло Вікторович Сацький народився у Києві 3 вересня 1978 року. Вищу освіту здобув у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Історія», навчання у якому завершив у 2000 р. У студентські роки Павло сумлінно навчався, був із тих студентів, які запам'ятовуються викладачам своєю активністю і наполегливістю в оволодінні знаннями,

⁷ Каневська Л. Мудрий, шляхетний, доброзичливий: мої спогади про Франкового онука // Спогади про Роланда Франка / Упоряд. О. Нижник, І. Курус. Дрогобич: Посвіт, 2022. С. 120–123.

⁸ Гураль О. Про наше знайомство та зустрічі з Роландом Тарасовичем Франком // Спогади про Роланда Франка / Упоряд. О. Нижник, І. Курус. Дрогобич: Посвіт, 2022. С. 93–97.